

přece práva tato dle stávajících ústav takového dosahu a významu, by se mohlo mluvit o právech v nejpřísnějším slova smyslu. Jedná se zde spíše o jisté zvláštní přednosti. Obč. zákoník mluví též o právech stavovských; tak požívá dle § 92 o. o. z. manželka práv stavu svého manžela; tím se uznává, že má na př. nárok na šlechtictví svého manžela, otázka to ostatně sporná. Ještě spornějším jest, má-li manželka nárok na jiná práva stavovská — zejména na akademické tituly a predikáty, jež s jistým postavením spojeny jsou aneb se co nejvyšší vyznamenání propůjčují.

Tím tedy není zákonný výraz § 92 »práva jeho stavu« podnes přesně vymezen. Daleko jasněji vyslovuje se v tom ohledu § 146 o. o. z., který ustanovuje, že manželské děti dosahují všech, ne pouze osobních práv rodiny a stavu jich otce, a z poznámky § 146 o. o. z. »jeho znak (erb)« lze souditi, že jen šlechtictví je výhradním právem stavovským, jež jen na děti manželské přechází. Z toho všeho vysvítá, že již v době sdělení obecného obč. zákoníka, kdy práva stavovská ještě vynikající úlohu hrála ve společnosti lidské, byla ona většinou jen rázu čistě osobního a jen málokterá z nich bylo lze na jiné osoby přenést. § 162 o. o. z. mluví kromě toho o přednostech stavovských. Tento pojem je patrně správnějším a přesnějším než pojem »práv stavovských«. § 162 o. o. z. jasně vyslovuje, že není dle řádu právního speciálních práv se stavem spojených, nýbrž že jsou jen jisté přednosti. Konečně sluší se ještě o tom zmíniti, že § 182 o. o. z. nemluví při dětech adoptovaných ani o právech stavovských ani o přednostech stavovských, nýbrž jen na to poukazuje, že adoptovaný může nabytí šlechtictví a erbu jen zvláštním zeměpanským povolením. (Ostatně viz čl. Šlechta, Osoby vojenské, Privilegia, Úředníci státní.)

Pravda formální a materiální.

Jenom t. zv. pravda materiální jest pravdou. Nabýti této pravdy a poznati ji — to jest ideálem každé soudcovské informace, kteráž předchází rozsudku. V řízení trestním usiluje se o seznání úplné materiélné pravdy. I v civilním řízení měla by se také úplná pravda vyhledávati; avšak povaha práv soukromých přináší to s sebou, že není někdy ani možno seznati pravdu materiélnou, ani vůbec nesmí se o to usilovati. Zjištění pravdy nahrazeno jest zde za jistých okoiností »přijetím za pravdu«, poněvadž tomu tak strany chtějí. Tak dosahuje se pravda »formální«. Při volném uvážení důkazů snažíme se tam, kde dispozice stran nepřekáží tomu, vypátrati pravdu materiélnou, jak toho vyhledává řízení ústní. Nejvíce odchyluje se od materiélné pravdy svojí zákonnou theorií důkazní proces písemný starého (josefinského) soudního řádu.

Právo.

I. Pojem.

Život lidský vykazuje ve všech kruzích a oborech, ve rozličných stupních a směrech jistý řád, ve kterémž — na rozdíl od přirozeného řádu stanoveného zákony nutnosti — mají býti všechny části rozumem a svobodou uvedeny v takový poměr, aby všechny části mezi sebou a s celkem spolupůsobily dle určitého pořádku k dosažení účelů společných i zvláštních, avšak doplňovaly se též vzájem ve své relativní samostatnosti a svobodě. Jako však již jednotlivý člověk má starati se co nejvíce o stejnoměrné vzdělání duševních sil svých, aby každá síla opírala se mohla o jiné, majíc potřebí podpory a doplnění, takže úhrnnou součinností všech sil utvořen